

Міністерство культури та інформаційної політики України
Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Кафедра „Дизайн тканин та одягу”

ФОРМОУТВОРЕННЯ
методичні рекомендації до вивчення дисципліни
для студентів ОПІ «Дизайн одягу(взуття)»
спеціальності 022 Дизайн

Харків – 2023

УДК 7.05:687.01

Формоутворення. Методичні рекомендації до вивчення дисципліни для студентів ОПП «Дизайн одягу (взуття)» спеціальності 022 Дизайн – Харків: ХДАДМ, 2023. –34 с.

Упорядник: Малік Тетяна Вікторівна, ст. викладач кафедри
«Дизайн тканин та одягу»

Рецензент: Лагода Оксана Миколаївна, проф., завідувачка
кафедри «Дизайн тканин та одягу»

Методичні рекомендації підготовлено для студентів першого курсу освітньо-професійної програми «Дизайн одягу (взуття)» спеціальності 022 Дизайні.

Схвалено на засіданні кафедри ДТО
(протокол № 10 від 27.10.2023 р.)
Затверджено Методичною радою ХДАДМ
протокол № 23-11 від 08.11.2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	5
1.1. Мета і завдання навчального курсу.....	5
1.2. Вимоги до знань та вмінь студента, набутих під час засвоєння пропедевтичного курсу відповідно кваліфікаційним характеристикам випускника.....	6
1.3. Особливості теоретичної та практичної складових пропедевтичного курсу.....	7
1.4. Технічне забезпечення дисципліни.....	7
2. Зміст курсу «Формоутворення» /освітня програма «Дизайн одягу»/.....	8
2.1. Перелік тем практичних занять.....	9
2.2. Перелік і тематика самостійних робіт студентів з дисципліни.....	10
2. ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК.....	11
2.1. Вступ. Основні терміни.....	14
3. ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ КУРСУ	
3.1. Зразки студентських робіт до 1-9 завдань.....	25
3.2. Зразки студентських робіт до 10-18 завдань.....	31
Рекомендована література	34

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Формоутворення» є одним із основних фаховим курсів освітньо-професійної програми «Дизайн одягу (взуття)» першого (бакалаврського) рівня освіти у системі підготовки бакалаврів дизайну за спеціальністю 022 Дизайн.

Передумовою для освоєння дисципліни є певний обсяг знань з креслення, рисунку, живопису, геометрії, а також практичних навичок роботи з матеріалом, оскільки практична складова дисципліни ФОРМОУТВОРЕННЯ («Ф») є професійно орієнтованим, спеціалізованим пропедевтичним курсом, який викладається протягом 1-го та 2-го семестрів і передує фаховим профільюючим дисциплінам – «Проектуванню» та «Макетування і моделюванню одягу».

Програма курсу побудована у відповідності до вимог Державного стандарту щодо вищої професійної освіти в галузі 02 «Мистецтво і культура» спеціальності 022 «Дизайн», кваліфікації «Дизайнер (дизайн костюма)». Програма вміщує теоретичні та практичні складові пропедевтичного предмету «Формоутворення».

Матеріал дисципліни ґрунтується на численних наукових джерелах вітчизняного та зарубіжного походження, публікаціях з теорії та практики дизайну. Специфіка практичної дисципліни передбачає необхідність методичних рекомендацій щодо виконання вправ та перелік рекомендованої для опрацювання основної та додаткової літератури (монографії, книги, навчальні посібники, періодичні видання) і джерел.

Дисципліна викладається українською мовою із використанням базової англійської термінології, що обумовлено необхідністю більш точного тлумачення окремих дефініцій, спеціальних термінів та першоджерел.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Мета і завдання навчального курсу

Метою навчальної дисципліни «Формоутворення» є підготовка студентів до вивчення основних фахових дисциплін ОПП «Дизайн одягу (взуття)»: «Проектування», «Макетування і моделювання одягу», надання основних знань та навичок роботи із об'ємними формами, вміння професійно застосовувати їх в творчих роботах під час художньо-практичної діяльності.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни «Формоутворення» є:

- розкриття можливостей засобів створення об'ємно-просторових структур в дизайні;
- вільне володіння закономірностями формоутворення;
- розвинення та удосконалення евристичних методів активізації проектного мислення;
- збагачення індивідуальної особливості об'ємно-просторового мислення;
- стимулювання процесу творчості, спонукання до пошуку нових засобів об'ємно-просторового вираження.

Курс дисципліни спрямований на вивчення принципів формоутворення костюма й закономірностей розвитку об'ємно-просторової форми з урахуванням засобів гармонізації. Основні теоретичні положення формоутворення костюма розглядаються в процесі виконання практичних завдань, під час яких студенти набувають навички макетування та опановують різні методи формоутворення.

Компетентності, що забезпечує дисципліна:

ІК – Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі дизайну, або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій і методів дизайну та характеризується комплексністю і невизначеністю умов

СК 2 – здатність здійснювати формоутворення, макетування і моделювання об'єктів дизайну;

СК 6 – Здатність застосовувати у проектно-художній діяльності спеціальні техніки та технології роботи у відповідних матеріалах (за спеціалізаціями);

СК 10 – Здатність застосовувати знання прикладних наук у професійній діяльності (за спеціалізаціями).

Очікувані програмні результати навчання:

ПРН 1 – Застосовувати набуті знання і розуміння предметної області та сфери професійної діяльності у практичних ситуаціях;

ПРН 4 – Визначати мету, завдання та етапи проектування;

ПРН 7 – Аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об'єкти для розроблення художньо-проектних вирішень;

ПРН 8 – Оцінювати об'єкт проектування, технологічні процеси в контексті проектного завдання, формувати художньо-проектну концепцію

ПРН10 – Визначати функціональну та естетичну специфіку формотворчих засобів дизайну в комунікативному просторі.

ПРН 11 – Розробляти композиційне вирішення об'єктів дизайну у відповідних техніках і матеріалах.

1.2. Вимоги до знань та вмінь студента, набутих під час засвоєння пропедевтичного курсу відповідно кваліфікаційним характеристикам випускника

За результатами виконання програми студент повинен уміти:

1. Володіти знаннями з формоутворення, а саме:

- розмовляти на професійній мові, використовуючи спеціальну термінологію;
- створювати об'ємно-просторові композиції на основі використання можливостей паперу;
- трансформувати площину у трьох вимірну структуру;
- користуватися вибілковими засобами макетування в досягненні виразності форми.

2. Застосовувати отримані знання та навички при виконанні різних видів формоутворення, а саме:

- збирати інформацію, її систематизувати та аналізувати;
- сприймати й аналізувати абстрактні й конкретні ознаки будь-якої форми, закономірності її побудови, організаційний склад, пластику, пропорції, взаємне розташування та взаємозв'язок частин і елементів;
- здійснювати авторський нагляд за виконанням роботи.

1.3. Особливості теоретичної та практичної складових пропедевтичного курсу

Навчальна дисципліна «Формоутворення» складається з розділів, зв'язаних між собою змістовими складовими. Перший розділ присвячено поняттям «матеріал» та «фактура», засвоюючи вплив фактури та текстури на загальну форму об'єктів. При цьому розглядаються такий «класичний» матеріал як папір. Після цього студенти вивчають взаємодію форми, фактури та графічних засобів, На останньому етапі студенти працюють над «образною» складною формою.

Метод повідомлення нових знань — бесіди та практична робота в процесі виконання серії завдань. Основна форма вивчення курсу — практичні роботи. Мета запропонованих завдань — отримання навичок роботи з об'ємного вираження образу конкретного об'єкта. різної складності.

Ключові питання курсу:

- текстурність (внутрішня будова тіла);
- фактурність (зовнішня оболонка тіла).
- принципи зміни форми;
- подібності цілого та його частин;
- симетрія як універсальний принцип формоутворення;
- деформація;
- трансформація;
- комбінаторика;
- зв'язок форми з її основними факторами.

1.4. Технічне забезпечення дисципліни

Матеріально-технічне забезпечення дисципліни полягає в оснащенні навчальної аудиторії експозицією художньо-графічних робіт студентів попередніх років навчання (як позитивними, так і негативними зразками). Дидактичний матеріал представлено у вигляді візуальної презентації кращих студентських робіт, зразків з аналогами композиційних рішень.

Також для роботи при виконанні вправ та завдань курсу «Формоутворення» потрібен наступний інструментарій:

- Ніж канцелярський великий, різак (скальпель);
- Ножиці;
- Металева лінійка (мінімум 50 см);

- Трикутник (з прямим кутом);
- Простий олівець;
- Гумка;
- Циркуль;
- Тонке шило чи велика голка (можливо креслярський вимірник);
- Картон;
- Пензлик для клею;
- Інші інструменти за необхідністю

Матеріали:

- Папір;
- Клей ПВА;
- Інші матеріали за вибором

2. Зміст курсу «Формоутворення» /освітня програма «Дизайн одягу»/

Теоретичні матеріали дисципліни включають в себе вивчення теоретичного курсу з основ формоутворення, передбаченого програмою; ознайомлення з принципами утворення форми: площина – рельєф; площина – рельєф – об'єм; тіла геометрії Евкліда; площина – викрійка – об'єм; об'ємні тіла.

Практичні завдання дисципліни спрямовані на отримання навичок створення об'ємних форм. Працюючи над площиною та перетворюючи її за допомогою надрізів, вигинів, розрізів, склеювання у рельєф, з'єднуючи площини в різних сполученнях, студенти наближаються до переходу від двомірного простору до тривимірного, тобто до роботи з об'ємними тілами. Після цього студенти займаються організацією основних об'ємів – призма, паралелепіпед, піраміда, циліндр, конус (тіл Евклідової геометрії) з плоского аркуша та вивчають багатогранники та об'ємні тіла (тетраедр, куб, октаедр, додекаедр, ікосаедр).

Надалі завдання з формоутворення передбачають насамперед роботу з об'ємами. На цьому етапі студенти знайомляться з принципами зміни форми:

- масштабування; – пропорційність;

- деформація (від лат. *deformatio* – зміна форми) зміна об'єму або форми твердого тіла під дією зовнішньої сили без зміни маси, та її головні види: розтягування, стиснення, зрушення, кручення;
- трансформація (від лат. *transformatio* – перетворення, змінювання) та її головні види: відсікання, перетин, злиття, перетікання поглинання;
- комбінаторика (від лат. *combinare* – з'єднати, сполучати) заходи різних комбінацій, розміщень, переставлень тощо.

2.1. Перелік тем практичних занять

Предметом вивчення дисципліни є робота з об'ємом.

Ключові питання курсу:

- принципи утворення форми;
- принципи зміни форми;
- вплив дії на форму;
- вплив матеріалів і технології на форму;
- взаємодія форми й функції;
- вплив образу на форму.

Зміст першої половини курсу міститься в поступовому підведенні студента до роботи з об'ємними тілами, де він у практичних діях переходить від роботи з поверхнею (двомірного простору) до об'ємних тіл (тримірним простором). При цьому студенти знайомляться з принципами утворення форми:

- площа – рельєф;
- площа – рельєф – об'єм;
- тіла геометрії Евкліда;
- площа – викрійка – об'єм;
- багатогранники, об'ємні тіла

Працюючи над площиною та перетворюючи її за допомогою надрізів, вигинів, розрізів, склеювання у рельєф, з'єднуючи площини в різних сполученнях, студенти наближаються до переходу від двомірного простору до тривимірного, тобто до роботи з об'ємними тілами. Після цього студенти займаються організацією основних об'ємів – призма, паралелепіпед, піраміда, циліндр, конус (тіл Евклідової геометрії) з плоского аркуша та їх внутрішнім заповненням.

Надалі завдання з формоутворення передбачають насамперед роботу з об'ємами. На цьому етапі студенти знайомляться з принципами зміни форми:

- масштабування;
- пропорційність;
- **деформація** (від лат. *deformatio* – зміна форми) зміна об'єму або форми твердого тіла під дією зовнішньої сили без зміни маси, та її головні види:
Розтягування, стиснення зрушення, кручення, згинання;
- **трансформація** (від лат. *transformatio* – перетворення, змінювання) та її головні види: відсікання, перетин, злиття, перетікання, поглинання;
- **комбінаторика** (від лат. *combinare* – з'єднати, сполучати) заходи різних комбінацій, розміщень, переставлень тощо.

Подібна схема наростання складності вправ опирається на фундаментальні предметно-просторові уявлення, починаючи від нуль-мірного простору й закінчуючи тривимірним.

Після завершення курсу «Формоутворення» студенти виконують завдання на об'ємне вираження образу конкретного об'єкту.

2.2. Перелік і тематика самостійних робіт студентів з дисципліни

Основні принципи дизайну костюма становлять форма (образ), функція та технологія. Це ті моменти, які розглядаються в дисципліні «Формоутворення». Надалі це буде закріплюватися на дисциплінах «Проектування», але на більш високому рівні, бо до питань формальних (формоутворювальних), додаються питання реальні: конкретний об'єкт, конкретний споживач або коло споживачів, конкретні умови споживання у конкретному середовищі та конкретні матеріали для виробництва цього об'єкта, маючи конкретні технології виготовлення.

Самостійна робота полягає в творчому пошуку варіантів вирішення поставленої задачі на основі власного візуального досвіду, на основі аналізу об'єктів дизайну.

Мета самостійної роботи полягає в тому, щоб навчити студента здійснювати необхідну множинність варіантів пошуків форми та її заповнення, а потім – виявляти найбільш гармонійні рішення.

У процесі навчання студенти навчаються працювати в режимі, коли ставиться завдання щось робити, але не дається прямих рекомендацій як робити, – задається головний принцип рішення.

2. ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

2.1. Вступ. Основні терміни

Формоутворення є одним з основоположних компонентів у багатьох видах мистецтва, до якого належить і дизайн. Це пояснюється тим, що тільки формоутворення включає в себе особливості конструктивної побудови зовнішньої та внутрішньої сутностей предмета. Методика дизайну виокремлює три складники, що лежать в основі будь-якої спеціалізації дизайну: функція, конструкція та естетика, де друге і є складником форми.

Освоєння такого параметра закономірностей графічного зображення, як «форма», допомагає студентам здобувати вміння в передачі пропорцій, обсягу, конструктивної побудови, пластичного рішення, що і є складником формоутворення. Форма в дизайні є особливою організованістю об'єкта або предмета, що виникає, як результат діяльності по досягненню взаємопов'язаної єдності всіх його властивостей – конструкції, зовнішнього вигляду, кольору, фактури, технологічної доцільності та ін. Вона повинна відповідати вимогам і умовам споживання, ефективного використання можливостей виробництва та художньо-естетичним вимогам споживачів на сьогодні.

Для повноцінного та якісного вивчення дисципліни «Формоутворення» студенти мають оперувати відповідною термінологією.

Форма (лат. forma «форма, зовнішній вигляд») – взаємне розташування меж (контурів) предмета, об'єкта, а також взаємне розташування точок лінії.

Форма предмета, поруч із кольором, розмірами, освітленістю та інші чинниками впливає на зовнішній вигляд предмета. У геометрії дві фігури вважаються подібними, якщо мають однакову форму, якщо вони можуть бути перетворені одна в одну за допомогою переміщень (паралельного перенесення та повороту) і пропорційного збільшення (зменшення).

У реальному світі спостерігається нескінченна різноманітність форм. Тому у звичайному вживанні використовується лише приблизна відповідність конкретного предмета будь-якої найпростішої геометричної фігури (наприклад «тіло кубічної форми»). Також у мові застосовується приблизна подібність форми конкретного предмета у формі широко відомого об'єкта (наприклад «ниткоподібна форма», «бочкоподібна форма»). Безформними називають або

об'єкти, форма яких не схожа на жодну з простих геометричних фігур, або об'єкти естетично непривабливої форми.

З точки зору дизайнерської діяльності, форма розглядається, як морфологічна та об'ємно-просторова структурна організація предмета, що виникає внаслідок змістовного перетворення або як зовнішнє чи структурне вираження будь-якого змісту. Це найважливіша категорія та предмет творчої діяльності – літератури, мистецтва, архітектури та дизайну. Форма живе як у просторі, так і в часі сприйняття та несе в собі ціннісну-орієнтовану інформацію.

Дизайн-форма – особлива організованість предмета (промислового виробу), що виникає як результат діяльності дизайнера з досягнення взаємопов'язаної єдності всіх властивостей виробу – конструкції, зовнішнього вигляду, кольору, фактури, технологічної доцільності та ін. Відповідає вимогам та умовам споживання, ефективному використанню можливостей виробництва та естетичним вимогам часу.

Формоутворення, як категорія художньої діяльності, дизайнерської та технічної творчості – виражає процес становлення та створення форми відповідно до загальних ціннісних установок культури та тих чи інших обраних концептуальних принципів, що стосуються естетичної виразності майбутнього твору, функції, конструкції та матеріалу. У процесі формоутворення виробу визначаються його функціонально-конструктивна, просторово-пластична, та технологічна структури.

Формоутворення (formgestaltung (gebung) – нім.), як процес – це створення форми в діяльності дизайнера відповідно до спільних ціннісних установок культури та іншим вимогам, що стосуються естетичної виразності майбутнього об'єкта, його функції, конструкції та використовуваних матеріалів.

Фактори формоутворення – життєві умови та обставини, що впливають на формоутворення, що розуміється як синтез низки об'єктивних соціально економічних, функціональних, діяльнісних, інженерно-технічних та інших складно взаємодіючих аспектів способу життя.

Отже, *основи формоутворення* – процес засвоєння принципів (лат. principium – основа, первоначало) формоутворення, з яких основними вважають:

– *раціональність*. Під раціональністю у композиції розуміється логічна обґрунтованість, доцільність форми. Дотримання цього принципу пов'язується з виконанням двох основних умов: по-перше, встановлення тісного зв'язку форми з її функціональним змістом, по-друге, необхідність чіткої раціональної розробки власної художньої форми;

– *тек тонічність*. В основі цей принцип означає відповідність форми конструкції. За такої відповідності конструкція стає композиційно-пластичним засобом формоутворення. Тектоніка в дизайні – закріплене у формі дизайнерського об'єкта опосередковане уявлення про закономірності його функціонально-конструктивного рішення, своєрідне «зображення» напруженості стану певної цілісності, що ілюструє логіку та стійкість його конструктивної, функціональної або візуальної структури. Тектоніка в дизайні, як художній засіб дизайн-проекування, є синтез трьох начал: вираження у формі виробу роботи матеріалу й конструкції, відображення в творчому методі автора культурно-історичних уявлень про виразність мови тектонічних форм, розуміння тектоніки як символу цілісності форми виробу;

– *структурність*. Мета структурного формоутворення – знаходження гармонійного зв'язку між елементами, що становлять форму. Такий зв'язок виявляється у супідрядності елементів. Відповідно до неї принцип структурності означає супідрядність чи чіткість, ясність, злагодженість внутрішньої будови форми;

– *гнучкість*. Форма має бути здатна до розвитку, зберігаючи при цьому цілісність;

– *органічність*. Цей принцип визначає собою побудову композиції з урахуванням закономірностей формоутворення, які у природі. Осмислення форм природи може у кількох напрямках. Головними з них можна назвати аналіз:

а) морфології, тобто будови так званих біологічних форм, як функціональних організмів;

б) закономірностей тектонічного (конструктивна-пластична) формоутворення в природі;

в) пластики живих організмів;

г) їхнього забарвлення;

д) їхньої пропорційної будови;

– *образність*. Цей принцип відображає чітке та глибоке розкриття в композиції певної художньої ідеї. Образна форма впливає на глядача сильніше та глибше, ніж проста утилітарна форма;

– *цілісність*. Це головний і об'єднувальний принцип композиційно-художнього формоутворення в дизайні. Він передбачає встановлення найтіснішого зв'язку між усіма засобами та прийомами побудови композиції. У результаті такого встановлення виявляється загальний характер форми.

До *термінологічних понять*, у контексті дисципліни, належать:

- композиція;
- об'ємно-просторова структура;
- пластичність;
- тектоніка;
- архітектоніка;
- комбінаторика;
- трансформація тощо

РЕПОЗИТАРІЙ ХДАДМ

3. ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ КУРСУ

Отримавши тему завдання та прослухавши лекцію, студенти починають вивчати тематичне завдання на розробку: усвідомлюють тему, займаються збором інформації, працюють у бібліотеках, інтернеті, замальовують і фотографують аналоги та прототипи, вивчають загальні вихідні дані. Викладач знайомить студентів із кращими попередніми роботами з аналогічної тематики.

Потім студенти розпочинають виконувати художньо-конструкторський аналіз зібраного матеріалу. Після проведення художньо-конструкторського аналізу, який необхідно представити у вигляді замальовок, мудбордів, джерела натхнення тощо, студенти закінчують дослідження визначенням принципового напрямку розробки. Після завершення досліджень і визначення принципового напрямку в проектній роботі, студенти починають розробляти різноманітні варіанти рішень методом графічного та об'ємного пошуку. Цей творчий процес вимагає від них креативного мислення, винахідливості, дотепності. Техніка виконання ескізів вільна, матеріал виконання може бути різноманітним. Розробляючи варіанти ескізних пропозицій, студенти немов би намічають різні можливі варіанти виконання завдання (композиції) з урахуванням комплексу раніше обумовлених вимог. На стадії пошуку варіанта рішення завдання вони виконують різні ескізи в графіці й об'ємі. На наступному етапі необхідно вибрати кращий (оптимальний) варіант ескізних пропозицій дизайнерського рішення. Вибір та обґрунтування основного (оптимального) варіанта ескізної пропозиції – важлива частина роботи над завданням. Затвердження оптимального варіанту може проходити у вигляді захисту студентом своїх пропозицій перед студентською групою або індивідуально, при розборі пропозицій із провідним викладачем. При цьому увага студентів акцентується на вмінні концептуально обґрунтовувати свої ідеї.

Після затвердження оптимального варіанта студенти зосереджують всі свої подальші дії на його виконанні, детально опрацьовують формоутворювальні параметри.

3.1. Зразки студентських робіт. 1 семестр

Тема 1. Вивчення принципів створення просторових композицій (фактур): на основі паперу та картону (згини, злами, розрізи, надрізи тощо); з нетрадиційних матеріалів та авторських знахідок)

Завдання 1.1. Створення просторової композиції через етапи: дрібний рельєф на основі згинів паперу-рельєф з розрізами, високий рельєф на основі розрізаних фігур зі згинами-просторова композиція із розрізаних фігур). З застосуванням методу геометричної пластики

Мета: навчитись виконувати імітації фактур і текстур текстильних матеріалів в різних техніках (деревина, пластмаса, шкіра, декоративна тканина, хутро).

Матеріали та інструменти: папір, жорсткі пласкі пензлі, акварельні фарби чи гуаш, поролонові гумки, клей ПВА.

Зміст роботи

1. Ознайомитись з особливостями понять “фактура” і “текстура” текстильних матеріалів.
2. Практичні завдання.

Теоретичні відомості

1. Особливості понять “фактура” і “текстура” текстильних матеріалів

У світі сучасної моди, незважаючи на технологічні новації, незмінними залишаються такі найважливіші характеристики поверхонь тканин та текстильних матеріалів, як текстура і фактура.

Термін “текстура” отримав широке поширення в різних областях науки, техніки і виробництва, наприклад, текстура мармуру, кам'яного вугілля, порід деревини. *Текстура* – своєрідний візерунок на поверхні матеріалу, обумовлений характерним розташуванням складових частин цього матеріалу (зерна, кристалів, ниток, волокон і т.п.).

Текстура тканини – зовнішній прояв внутрішньої будови, видима на поверхні, частина структури матеріалу.

Класифікація текстур.

Текстури тканин діляться на чотири групи:

1. *Гладка*. При її створенні використовують пряжу однакову за якістю в основі і утку, головні і похідні переплетення, формують ущільнену поверхню. Прикладом такої текстури служить драп, кашемір.

2. *Шорстка*. Ефект шорсткості створює рубчик, що утворюється в результаті застосування більш товстої нитки в утку (в попліні і габардині –поперечний, в саржі – діагональний). У цьому випадку виходить дрібнозерниста поверхня.

3. *Рельєфна*. Складна будова тканого або трикотажного полотна, утвореного кількома системами ниток, що розрізняються за сировинним складом і лінійною щільністю створює цікаві за пластикою рельєфи. Особливо виразні трикотажні рельєфи, які імітують ручне в'язання. Різні трикотажні переплетення (ажурні, філейні та рельєфні) утворюють на поверхні полотна горбки,

западни, смуги (вертикальні і горизонтальні), “каре”, напівдуги і т.п.

4. *Ворсова*. Таку поверхню мають тканини, виконані за спеціальною технологією ткацтва, наприклад оксамит, панбархат, плюш, вельвет, натуральне та штучне хутро.

Фактура – сукупність різних технічних прийомів обробки матеріальної поверхні, особливості оздоблення чи побудови поверхні будь-якого матеріалу які сприяють досягненню художньо-декоративної виразності предмета.

Фактури діляться на чотири групи.

1. *Матова* – таку фактуру має натуральна вовна, бавовна, льон, пенька, конопля, джут і т.п. Матові фактури м'яко розсіюють падаюче на них світло.

2. *Блискуча*. Характерним представником цієї групи є атлас – щільна блискуча тканина атласного переплетення з натурального шовку, або з віскозних і ацетатних ниток в підтканні і бавовняних в основі. Для отримання блискучої фактури – використовується обробка “лаке”, в результаті якої поверхня тканини стає гладенькою, як у атласу.

Отримати ілюзію прозорого фону в тканинах з хімічних ниток дозволяє використання в якості основи прозорих капронових ниток.

3. *Стиснена* (від слова стиснути тобто зціпити, звідси і тиснення).

Ефект стиснення в двошарових тканинах отримують за допомогою декатирування (обробки водяною парою або гарячою водою), що призводить до усадки. Внаслідок різниці усадки верхнього і нижнього шарів відбувається стиснення матеріалу. У шарі, який не повинен мати усадки, використовують

капронові, ацетатні, поліефіри та комплексні нитки. Ефект стиснення носить назву “клоке”.

4. *Пухнаста* – ця фактура досягається електрофлактуруванням (імітація бархатистості), фулеровкою (фр. Fulage – валяння, валка сукна) і начосом.

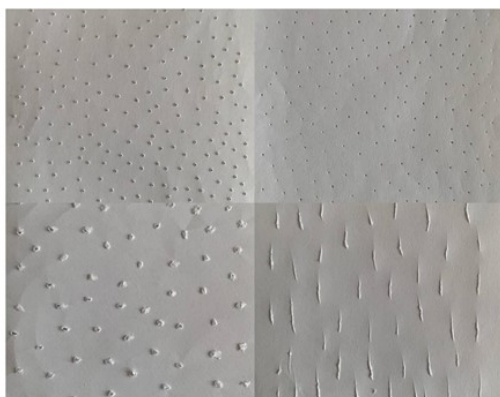
Імітація текстильних матеріалів

Ілюзії передачі фактури кожного матеріалу можливо досягнути імітацією. При високому рівні майстерності буває важко відрізнити справжній матеріал від його імітації. Імітація добра там, де вона потрібна, де без неї неможливо обійтись, де тільки вона може виконати свою роль.

Треба пам'ятати, що справжнє завжди естетично вище імітації, як би якісно вона не була зроблена. Однак, в деяких випадках імітація необхідна.

При проектуванні виробів широко використовується імітація, аби показати замовнику, з якого матеріалу буде виконаний виріб, яким є малюнок фактури матеріалу, яке їх співвідношення.

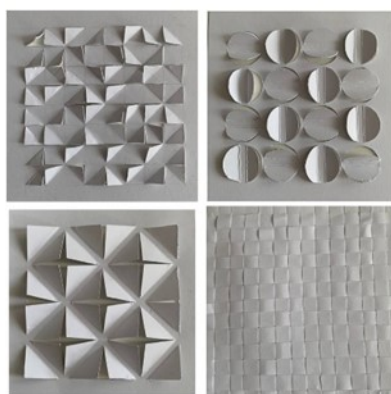
Приклади імітації фактури й текстури

Вправа 1: Голка

Вправа 2: Складання

Вправа 3: Прорізання та складання

Вправа 4: Фактури виконані нетрадиційним методом

Завдання 1.2. Вибір джерела натхнення

Мета: навчитись виконувати імітації фактур і текстур за обраним джерелом натхнення.

Зміст роботи

1. Ознайомитись з особливостями поняття джерела натхнення, обрати текстури та фактури за обраною темою.
2. Виконати зразки фактур в матеріалі.

Хвиля

Хвиля

Тема 2. «Базове макетування», *Архітектоніка плоского аркуша. Закономірності формоутворення. Гармонізація об'ємно -просторових структур.*

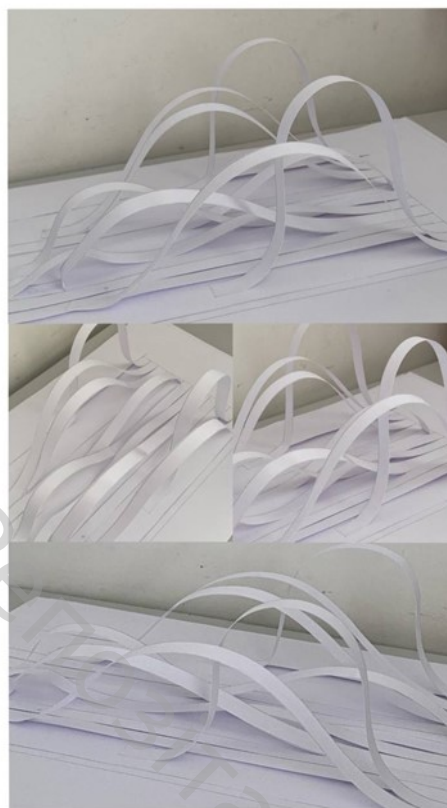
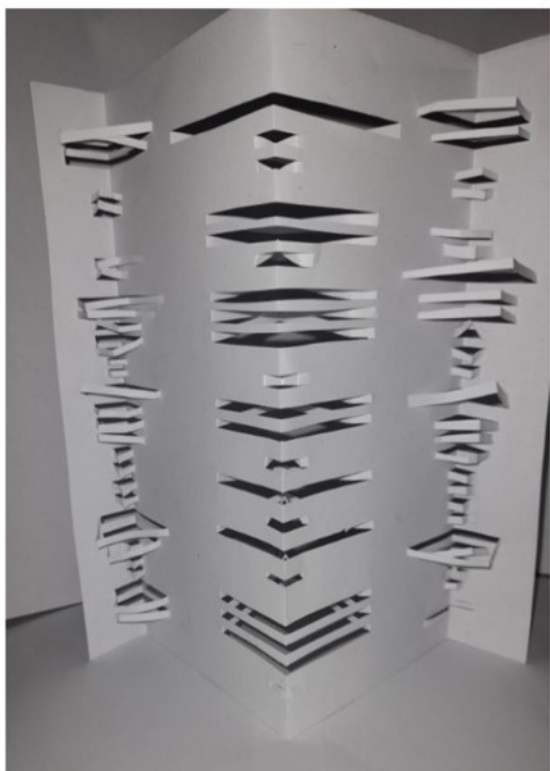
Завдання 2.1. Об'ємно-просторова фантазійна композиція з одного аркушу листа.

Мета. навчитись переходити з площинної композиції в об'ємно –просторову.

Зміст роботи

З формату паперу А4 створити об'ємно –просторову композицію, використовуючи вивчені засоби прорізання, складання, вигинання та інші.

Завдання 2.1. Із шести запропонованих тіл евклідової геометрії: куб, конус, циліндр, паралелепіпед, призма, піраміда – вибрати три та склеїти макет із паперу заввишки до 200 мм і розміром основи 100–120 мм, залежно від характеру тіла.

Мета. Одне з базових завдань дизайнера – вміння працювати з різними матеріалами, створювати різні об'єкти на основі макетування.

Матеріали та інструменти: макетна частина – три макети за вибором із паперу (ватман щільністю 200 г/м² або інша).

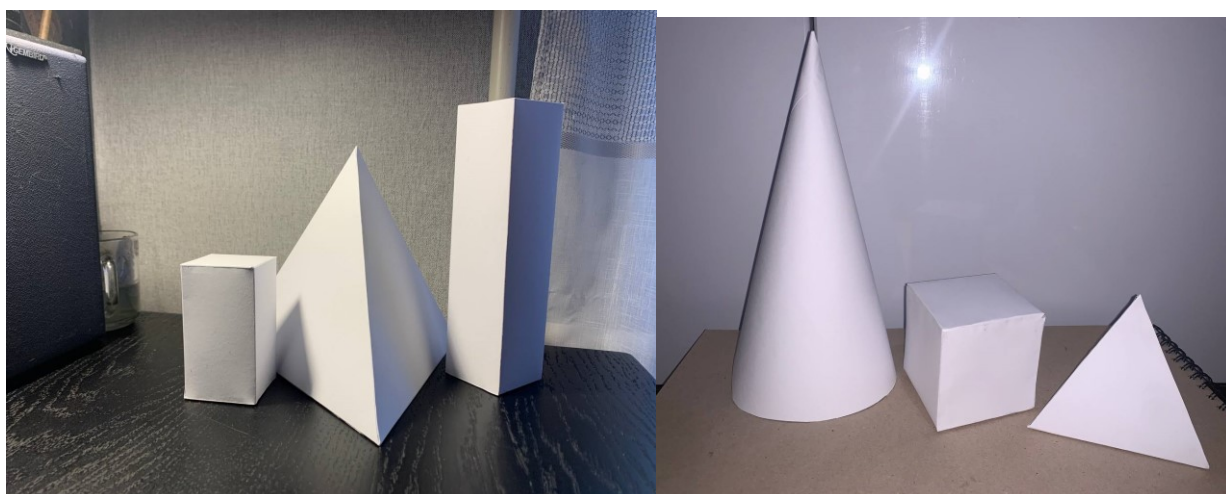
Зміст роботи.

1. Виконати розгортки фігур на листі ватману з урахуванням правил композиції та співмасштабності фігур одна до одної. Розгортки креслять на аркуші паперу за допомогою металевої лінійки).

2. Вирізати розгортку макетним або канцелярським ножом. На лініях згину потрібно зробити надрізи ножом тільки верхнього шару паперу, завдяки чому її можливо рівно зігнути. Необхідно акуратно склеїти розгортки.

3. Встановити склеєні фігури на основу. Оцінити загальну композицію з фігур, їхній масштаб і розташування відносно один одного.

Завдання 2.2. Створити різними графічними засобами рисунок на поверхні об'ємних фігур.

1А – з використанням смужки, орнаменту, мотиву.

2А – з використанням рисунку купона.

3А – з використанням мотиву.

4А – використати зорові ілюзії.

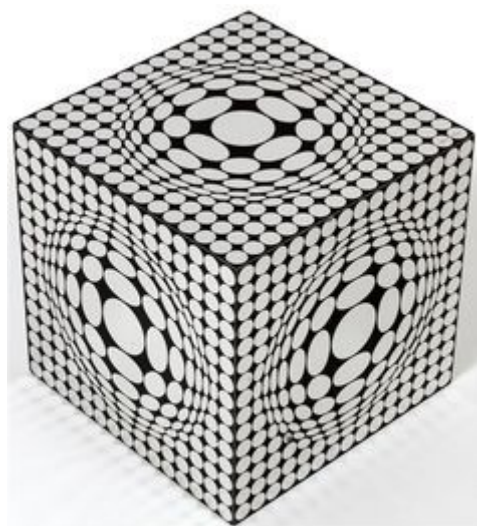
1. А

2. А

3A

4A

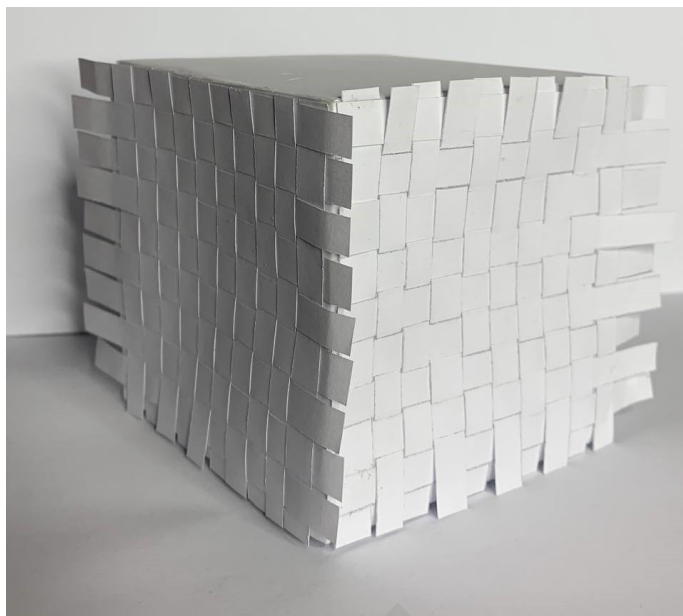

Тема 3. Пластична варіації поверхні об'ємних фігур.

Завдання 3. 1. Створити різними пластичними прийомами рисунок на поверхні об'ємних фігур.

Тема 4. Створення форма-образу за обраною темою. Виконання об'ємно-просторової форми в матеріалі. Сильова єдність об'ємно-просторової форми.

Завдання 4.1. Створити об'ємно-просторову форму за обраною темою.

Мудборт – колаж із графічних елементів, які передають настрій проєкту. Це зазвичай фото, малюнки, описи, взірці, що слугують для відображення тематики майбутнього дизайну. Зображені на дошці елементи представляють візуальну концепцію, спрямовують напрямок дизайну. Така візуалізація ідеї дає змогу: сприйняти емоційне спрямування; уточнити стилістику, характер ліній; підібрати основні зображення кольору, фактури, матеріалів; представити моделі – аналоги одягу з журналів мод, сайтів.

Робочий мудборт можна розширювати, додавати інші елементи, зберігаючи обрану стилістику та концепцію.

3.2. Зразки студентських робіт. 2 семестр

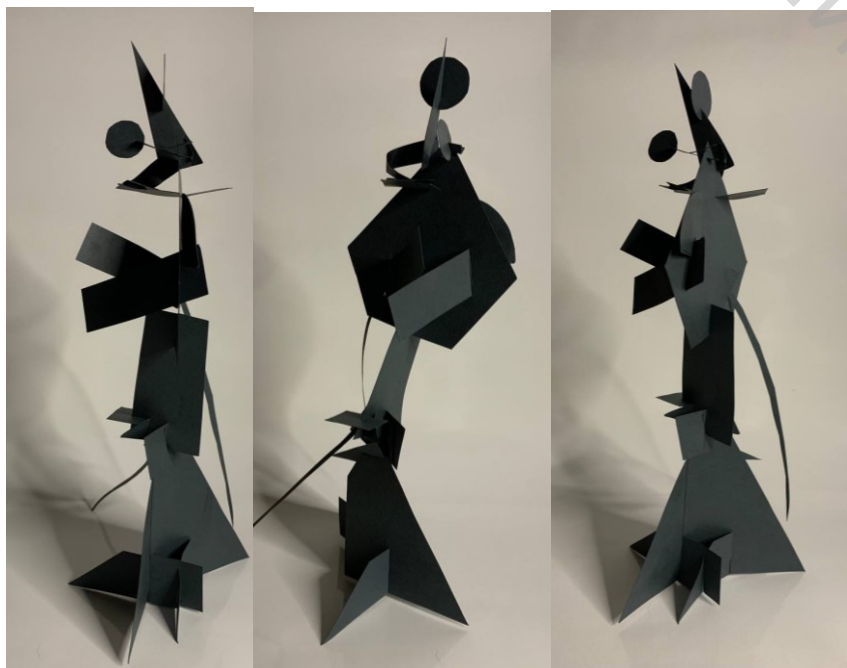
Тема 5. *Розробка об'ємно-просторової форми.*

Завдання 5.1. Трансформації основних правильних об'ємних фігур (циліндр, конус) фігури на основі комбінаторно-модульного рельєфу.

Завдання 5.2. Розробка об'ємно-просторової форми, подібної окремим елементам структури костюма.

Завдання 5.3. Розробка макету аксесуару обраного бренду.

Завдання 1. Створення мудборду. Мета: навчитись аналізувати стильові ознаки обраного бренду одягу, виконати макет з паперу за дослідженими аналогами.

Завдання 2. Виконати макет аксесуару.

Тема 6. Розробка об'ємно-просторової форми засобами стилізації.

Завдання 6.1. Вибір джерела натхнення біонічної форми.

Наукова назва походить від грецького слова *Iris*, що означає веселка, через велике різноманіття забарвлення квіток рослин цього роду. Багато видів культивуються людиною як декоративні. Ефірні олії півників використовуються в парфумерії.

Півники або ірис

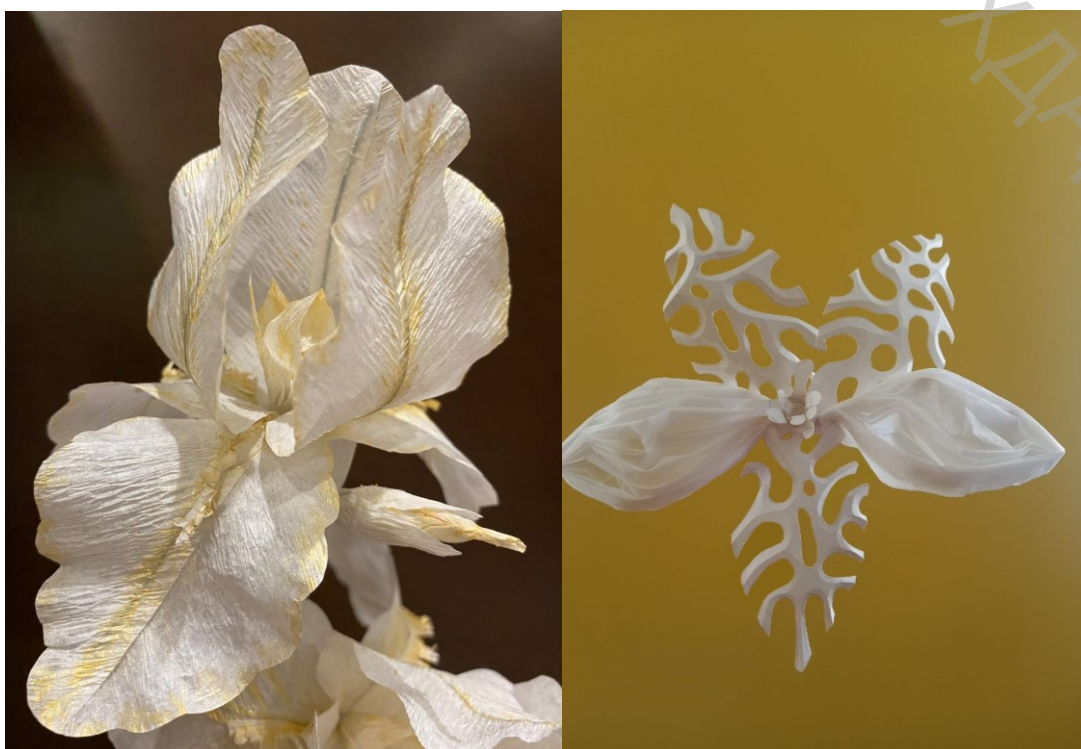
(лат. *Iris*) — рід рослин з родини півникових (*Iridaceae*). Налічує близько 200—300 видів, поширених в Європі, Північній Америці, Азії, Північній Африці.

Завдання 6.2. Пластичне варіювання початкової форми методом геометричної та скульптурної пластики.

Завдання 6.3. Створення об'ємно-просторової форми.

Завдання 6.4. Створення форма-образу за обраною темою. Виконання об'ємно-просторової форми в матеріалі. Сильова єдність об'ємно-просторової форми.

СПИСОК РЕКОМЕДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова.

1. Даниленко В. Я. Основи дизайну : навч. посібник. Київ : ІЗМН, 1996. 92 с.
2. Даниленко В.Я. Дизайн. Підручник. – Харків, ХДАДМ, 2003.
3. Дизайн: Словник-довідник / Ін-т проблем сучасн. мист-ва НАМ України; за ред. М.І. Яковлева; упоряд.: Ю. О. Іванченко, О. І. Ваврик, О. Г. Бросаліна та ін.; редкол.: В.Д. Сидоренко (голова), І. Д. Безгін, Г. І. Веселовська та ін. Київ : Фенікс, 2010. 384 с.
4. Звенигородський Л.А. Методичні рекомендації до виконання завдань з 1 курсу «Основи формоутворення». Харків. 2012.
5. Кісіль М. В. Концепції формоутворення костюму в західноєвропейському дизайні ХХ століття: витоки, розвиток, тенденції [Текст]: автореферат дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.07 "Дизайн" / Кісіль М. В.; М-во освіти і науки України, Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв. Харків, 2010. 20 с
6. Михайленко В.Є., Яковлев М.І. Основи композиції (геометричні аспекти художнього формоутворення) : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів. Київ : Каравела, 2004. 304 с.
7. Ніколаєва Т.В. Тектоніка формоутворення костюма: Навчальний посібник – К.: Арістей , 2008. – 340 с.
8. Основи формоутворення : навч. посібник / [С. В. Вергунов, Н. С. Вергунова, Л. А. Звенигородський та ін.]; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. – 124 с.

Допоміжна

1. Антонович Є. Російсько–український словник–довідник з інженерної графіки, дизайну та архітектури: Навч. посібник / Є. Антонович, Я. Васишин, В.А. Шпільчак. Львів: Світ, 2001. 240 с.
2. Гнатюк Л.Р., Осадча К.М. Теорія естетичного формоутворення промислових виробів. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/296374762.pdf>
3. Гула Є. П. Проблеми композиційного формоутворення в дизайні періодичних видань / Є.П. Гула, Г.С. Мартинюк // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну.

Серія : Технічні науки. 2015. № 1. С. 85-90. Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknutdtn_2015_1_13

4. Кісіль М. Концепції формоутворення костюму в контексті сучасних тенденцій у Fashion-дизайні. Актуальні проблеми сучасного дизайну (КНУТД 2018): Матеріали МНПК. Київ, 2018. С. 196-198. Режим доступу:
https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/10287/1/APSD2018_V1_P196-198.pdf
5. Колосніченко О.В., Пашкевич К.Л., Остапенко Н.В. Естетико-гармонійне формоутворення у проектуванні одягу спеціального призначення: історичний розвиток, тенденції. Art and Design №3, 2018. С. 75-84.
6. Креслення : навч. посібник / Ю. Ю. Глушко, Т. Б. Боброва, С. М. Високос та ін. Київ : Ресурсний центр ГУРТ, 2019. 108 с.
7. Нагорна З.В. Класифікація методів трансформативного формоутворення в дизайні одягу Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. 2013. № 2. С. 87-90. Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/had_2013_2_26
8. Татіївський П. Витоки і розвиток технічної естетики в Україні / П.Татіївський // Мистецтво та освіта. 2000. № 3. С. 7–10.
9. Шумега С. Дизайн. Історія зародження та розвитку дизайну. Історія дизайну меблів та інтер'єра: навчальний посібник / С. Шумега, ; М–во освіти і науки України, Прикарпатський ун–т ім. В. С. Стефаника, Ін–т культури і мистецтв. К. : Центр навчальної літератури, 2004. 298 с.
10. Elam K. Geometry of Design. Princeton Architectural Press, 2001. 96 p.
11. Gualdoni F. Art. The Twentieth Century. Milano, Italy : Skiraeditore, 2008. 559 p.
12. McKelvey K. Fashion design: process, innovation & practice [2nd edition]/K. McKelvey, J. Munslow. Wiley, Hoboken, N.J., 2012. 236 p.